

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Бабія Григорія Ярославовича
«Механізми активізації інвестиційно-інноваційних процесів в
українсько-польському транскордонному регіоні»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за
спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

Актуальність теми дослідження
та її зв'язок з напрямками наукових досліджень

Сучасний етап європейської інтеграції України супроводжується зростанням економічної активності господарюючих суб'єктів у межах транскордонних регіонів, які охоплюють прикордонні області нашої держави та сусідні з ними адміністративно-територіальні одиниці країн-членів ЄС. Водночас, проблемним залишається питання інвестиційно-інноваційного співробітництва у вказаних транскордонних регіонах, що знижує потенціал нарощування їх конкурентоспроможності.

Особливо гострою вказана проблема є в українсько-польському транскордонному регіоні, який є найбільшим серед усіх транскордонних регіонів між Україною та ЄС, включаючи три українські області та два воєводства Польщі. Адже в силу низки причин, як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру, рівень інвестиційно-інноваційної активності в сусідніх прикордонних регіонах України та Польщі залишається відносно низьким, зокрема на тлі інших регіонів кожної з держав.

Значною мірою це зумовлюється суттєвим тіньовим компонентом транскордонного підприємництва, який в умовах розбіжностей митного та фіскального навантаження виявляється у корупційних схемах, контрабанді, іллегальній трудовій міграції, криміналізації бізнесу тощо. Різні підходи до надання юридичного статусу новим суб'єктам транскордонного співробітництва по різні боки українсько-польського кордону зумовлюють недосконалість функціонування інституційного середовища, насамперед неформальних інститутів.

Таким чином, актуальність теми дисертаційного дослідження Г. Бабія, метою якого є наукове обґрунтування теоретико-методичних засад та заходів, спрямованих на підвищення ефективності функціонування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні на сучасному етапі європейської інтеграції, є доволі високою.

Підтвердженням значної актуальності обраної теми дисертаційного дослідження є її прямий зв'язок з тематикою науково-дослідних робіт ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», зокрема: «Трансформація економічного середовища прикордонних територій в рамках дії Угоди про асоціацію між Україною та ЄС» (номер державної реєстрації 0116U004037), у якій автором обґрунтовано пріоритетні напрями удосконалення організаційно-економічного та соціального механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у прикордонних із Польщею регіонах України на сучасному етапі європейської інтеграції; «Загрози та виклики розвитку сільських територій Західного регіону України в умовах реалізації Угоди про Асоціацію з ЄС» (номер державної реєстрації 0116U004036), де автором досліджено вплив інституційно-правового середовища ЄС на функціонування ринкового та фінансового механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у межах сільських територій українсько-польського транскордонного регіону.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційна робота Г. Бабія є завершеним науковим дослідженням, виконаним на високому рівні. Основні положення, методичні підходи, висновки та рекомендації, які змістовно розкриті в дисертації є належним чином обґрунтовані та достовірні, що підтверджується застосуванням фундаментальних положень економічної теорії, регіональної економіки, включаючи методологічні засади транскордонного співробітництва, теорії інституціоналізму, а також використанням широкого спектру наукових

джерел, статистичних даних і нормативно-правових документів. Автором критично переосмислені і використані результати досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених. Дисертація вирізняється якісним застосуванням сучасних загальнонаукових і спеціальних методів.

Структура дисертації є чіткою та логічною. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, висвітлено мету і завдання роботи, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення отриманих результатів. Сформульовані мета та завдання дослідження відображають ключові аспекти досліджуваної проблеми і визначають послідовність викладу основного матеріалу.

У першому розділі розкрито теоретико-методологічні засади дослідження інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні. Дисертант здійснив ґрунтовний аналіз еволюції категоріального апарату, пов'язаного з формуванням та розвитком транскордонних регіонів, зокрема у контексті економічного, інформаційного, безпекового, соціального, гуманітарного та інституційного сегментів їх функціонування. (ст. 26-34) Узагальнивши теоретичні основи формування та розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні ідентифіковано організаційно-економічний, фінансовий, ринковий, соціальний та інформаційний механізми активізації інвестиційно-інноваційних процесів. (ст. 38-51). Крім того, виявлено основні чинники та стимули активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні на локальному, субрегіональному та регіональному рівнях. При цьому ключову увагу приділено інституційному середовищу активізації інвестиційно-інноваційних процесів, а також загальноекономічним, фінансовим, управлінським, соціальним та інформаційним чинникам (ст. 53-66).

У другому розділі дисертант здійснює аналіз практичних аспектів інвестиційно-інноваційної діяльності в українсько-польському транскордон-

ному регіоні. Передусім це стосується порівняльного дослідження особливостей інвестування в різних частинах цього транскордонного регіону та оцінки структури імпорту інноваційних товарів у його межах (ст. 82-89). Окрема увага приділяється аналізу витрат на інноваційну діяльність промислових підприємств і витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт у сусідніх прикордонних регіонах України та Польщі, а також фінансовим результатам діяльності підприємств (ст. 90-94). На цій основі автором проведено моделювання інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні та виявлено основні диспропорції в розгортанні цих процесів у межах досліджуваного транскордонного регіону. Зокрема, акцентовано увагу на відсутності спільних тенденцій, як по різні боки українсько-польського кордону, так і для сусідніх прикордонних областей України та воєводств Польщі за ефективністю витрат промислових підприємств на інноваційну діяльність (ст. 122-138).

На особливу увагу заслуговує проведений автором аналіз суспільно-психологічного середовища розгортання інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні (ст. 101-119). Завдяки його різноплановості вдалося виокремити характерні інституційні бар'єри, які блокують розвиток інноваційної активності підприємств і знижують ефективність інвестицій у дослідження та розробки з українського боку кордону. Зокрема автор цілком слушно зауважує про необхідність подолання опортуністичної поведінки значної частини учасників транскордонного співробітництва України з Польщею та упорядкування прикордонної торгівлі та малого прикордонного руху (ст. 109-112).

Розвитку цієї теми та розробці системних пропозицій, спрямованих на подолання існуючих проблем і труднощів в активізації інвестиційно-інноваційних процесів у різних частинах українсько-польського транскордонного регіону присвячено третій розділ дисертації. В ньому автором окреслено пріоритетні напрями удосконалення механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у прикордонних із Польщею регіонах

України на основі інтеграції зусиль з польськими партнерами щодо створення транскордонних «інноваційних ареалів» (ст. 149-155), транскордонних зон відновлюваної енергетики та енергоефективної економіки (ст. 156-161), диверсифікації засобів інституційно-правової підтримки транскордонної комерціалізації інновацій (ст. 162-164), налагодження роботи дієвих інституцій, спроможних стимулювати конкуренцію та заохочувати науково-дослідні центри до генерування якісних інновацій, а підприємців до інвестування коштів у створення конкурентоспроможних інноваційних продуктів (ст. 169-173), поширення елементів креативної економіки в прикордонних із Польщею регіонах України з метою нарощування інноваційного потенціалу їх економіки (ст. 184-190) тощо.

У висновках висвітлено отримані результати лаконічно та коректно, робота доповнена списком використаних джерел зі 165 позицій та дев'ятнадцятьма додатками.

В цілому слід відзначити, що дисертаційна робота Г. Бабія є завершеною, належним чином структурованою та оригінальною науковою працею, розділи якої логічно взаємозв'язані і становлять цілісне наукове дослідження, а поставлені перед автором завдання вирішені і висвітлені в науковій новизні і висновках.

Наукова новизна результатів, одержаних особисто здобувачем та їх достовірність

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертації Г. Бабія, варто вказати на отримані результати, що мають вагому наукову новизну.

Так, автором вперше систематизовано механізми активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні за критерієм їх функціональної спрямованості, результатом чого стало виділення організаційно-економічного, фінансового, ринкового, інформаційного та соціального, механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів та запропоновано засоби їх удосконалення з урахуванням специфіки функціонування кожного із них в українсько-польському транскордонному регіоні. (ст. 39-51)

Разом із цим, виконання дисертаційного дослідження дозволило удосконалити науковий інструментарій дослідження впливу окремих елементів суспільно-психологічного середовища на розгортання інвестиційно-інноваційних процесів у межах українсько-польського транскордонного регіону. Зокрема, автором було використано поєднання методів інституційного аналізу та соціологічних досліджень, що дозволило ідентифікувати латентні деструктивні інститути, які чинять обмежуючий вплив на інноваційну активність господарюючих суб'єктів у прикордонних із Польщею регіонах України, виснажуючи тим самим інноваційний потенціал розвитку українсько-польського транскордонного регіону загалом. При цьому основний акцент зроблено на опортуністичній поведінці мешканців українсько-польського прикордоння, а також на іллегальній трудовій міграції, прикордонній торгівлі та малому прикордонному русі. Це дозволило обґрунтувати засоби подолання виявлених інституційних дисфункцій з метою підвищення ефективності функціонування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні. (ст. 100-120)

У процесі виконання роботи також було удосконалено концептуальні засади стимулювання розвитку інноваційних форм транскордонного співробітництва між сусідніми прикордонними регіонами України та Польщі, ґрунтовані, на досягненнях економіки знань. Зокрема, автором запропоновано сучасні інструменти впровадження в соціально-економічний простір українсько-польського транскордонного регіону елементів «розумного врядування», а також диверсифікації засобів трансферу інноваційних технологій, розвитку відновлюваної енергетики, комерціалізації інновацій, формування та функціонуванні сучасних транскордонних інноваційних інституцій тощо. (ст. 149-163)

Автором розвинуто методичні підходи до здійснення класифікації транскордонних регіонів, що дало змогу здійснити їх структурування за критерієм пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку, що стало

підставою для виділення п'яти типів транскордонних регіонів: економічно-господарських, інноваційно-технологічних, соціально-культурних, інформаційно-мережових та інституційно-організаційних і дозволило виявити характерні особливості формування та еволюції кожного з них зважаючи на ефективність функціонування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів. (ст. 34-37)

Розширено пропозиції щодо диверсифікації механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні на сучасному етапі європейської інтеграції, зокрема виявлено пріоритетні напрями взаємного підсилення науково-освітнього потенціалу українських і польських дослідницьких інституцій, обґрунтовано засоби удосконалення системи інформаційно-аналітичного забезпечення суб'єктів підприємництва в межах українсько-польського транскордонного регіону, окреслено перспективи впровадження нових мотиваційних стимулів для мешканців українсько-польського прикордоння, включаючи трудових мігрантів, а також визначено засоби адаптації основних елементів «креативної економіки» в українсько-польському транскордонному регіоні у контексті стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів у його межах. (ст.179-192)

Теоретична цінність і практичне значення наукових результатів проведеного дослідження

Обґрунтовані в дисертації теоретико-методологічні підходи, положення та висновки можуть бути рекомендовані до використання у подальших наукових дослідженнях з проблем активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонних регіонах. Практична значущість отриманих результатів полягає в можливості їх використання органами державного управління та місцевого самоврядування для підвищення ефективності управління інноваційним розвитком транскордонних регіонів в умовах поглиблення європейської інтеграції.

Зокрема, наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації Г. Бабія, отримали застосування у практичній діяльності

департаменту економічної політики Львівської обласної державної адміністрації при розробці програмних документів та проведенні ділових зустрічей з підприємцями із сусідніх прикордонних воєводств Польщі, а також на міжнародних економічних форумах (довідка № 1-11-109 від 15 січня 2018 р.); Яворівської районної ради Львівської області при плануванні заходів транскордонного співробітництва на районному рівні (довідка № 17/8-12 від 7 лютого 2018 р.); Львівської торгово-промислової палати при роботі з господарюючими суб'єктами регіону з метою нарощування їх інноваційного потенціалу на основі активізації інвестиційного співробітництва з польськими підприємцями (довідка №19-16-4/1401 від 29 грудня 2017 р.); Агенції місцевого економічного розвитку Яворівщини при реалізації міжнародного проекту «Розвиток підприємництва шляхом покращення доступу до інвестиційних ділянок у м. Любачів та гміні Любачів, а також відновлення деградованих земель Яворівського району та м. Новий Розділ» (довідка № 78 від 14 грудня 2017 р.).

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Основні положення та пропозиції дисертаційної роботи знайшли достатнє висвітлення у 21 науковій праці (9 – одноосібних), із них: 12 – публікації, в яких висвітлені основні наукові результати дисертації, у тому числі 3 із них у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз; 5 – публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації і 4 – публікації, які додатково відображають результати дисертації.

Основні методологічні положення, наукові розробки і результати дослідження апробовано на *науково-практичних конференціях*, в тому числі міжнародних, зокрема: «Напрями інноваційного розвитку виробництва та переробки продукції сільського господарства» (м. Львів, 2014 р.); «Інвестиційно-інноваційні засади розвитку національної економіки в ринкових умовах» (м. Мукачево, 2015 р.); «Соціально-економічний потенціал транскордонного співробітництва» (м. Львів, 2016 р.); «Фінансові аспекти

розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання: сучасний стан та перспективи» (м. Одеса, 2017 р.); *на міжнародних, всеукраїнських та регіональних круглих столах*, а саме: «Суспільно-економічні аспекти транс-кордонної співпраці України і Польщі: історія, сучасність і майбутнє» (м. Львів, 2014 р.); «Організаційно-економічні механізми та засоби нарощування і ефективного використання потенціалу розвитку прикордонних територій західних регіонів України» (м. Львів, 2014 р.); «Транскордонне співробітництво України: реалії, перспективи розвитку та завдання економічної науки» (м. Львів, 2016 р.); «Дорожня карта розвитку малого та середнього підприємництва у гірських районах Львівщини» (м. Сколе, 2017 р.), *а також на міжнародних науково-практичних семінарах*: «Транскордонне співробітництво у сфері економіки, культури та політики» (м. Львів, 2015 р.) та «Перспективи та ризики реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади у Яворівському районі» (м. Яворів, 2015 р.).

Автореферат дисертації відповідає встановленим вимогам, а його зміст є ідентичним основним положенням дисертаційної роботи.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи

Позитивно оцінюючи здобутки дисертанта, вважаємо за необхідне зазначити наступні дискусійні положення та зауваження до представленої ним дисертаційної роботи:

1. В дисертаційній роботі українсько-польський транскордонний регіон здебільшого розглядається як цілісне і монолітне утворення, в крайньому разі порівнюються його українська і польська частини (ст. 82-93; 96-114; 127-138). Водночас, аналіз інвестиційно-інноваційний процесів у цьому транскордонному регіоні набув би значно більшої глибини та обґрунтованості в разі виділення в якості об'єктів дослідження окремих субрегіонів, зокрема єврорегіонів «Буг» і «Карпатський», Розточчя, передгірних і гірських районів Карпат тощо.

2. Дисертаційне дослідження значно виграло б, якби автором було здійснено комплексний аналіз можливих негативних аспектів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні та розглянуто механізми їх запобігання. Передусім це стосується ризиків поширення екологічних проблем (руйнування гірських екосистем, збільшення небезпечних викидів в атмосферу, накопичення твердих побутових відходів, забруднення водоймищ тощо), небезпеки техногенних катастроф, вичерпування природно-ресурсного потенціалу, відтоку людського капіталу тощо.
3. Авторські пропозиції фактично оминають увагою проблему створення транскордонних кластерів, які в роботах вітчизняних і закордонних авторів розглядаються як один з пріоритетних засобів стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонних регіонах. Натомість у дисертації бракує або розвитку цієї теми, або ж обґрунтованої аргументації щодо відмови від неї з акцентуванням уваги на причинах недоцільності (недостатньої ефективності) розвитку кластерів у межах українсько-польського транскордонного регіону.
4. Аналізуючи особливості розгортання інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні (ст. 81-100), автор не достатньою мірою використовує порівняння України з досвідом країн-членів ЄС. Натомість робота би значно виграла в разі оцінки можливостей адаптації на вітчизняний ґрунт кращих практик активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонних регіонах в межах ЄС.
5. Рекомендації, представлені у третьому розділі дисертації, охоплюють доволі широке коло проблем та представлені надто розлого (ст. 148-155; 183-194), але грішать недостатньою чіткістю. Водночас, автором не запропоновано чіткої системи заходів, спрямованих на подолання виявлених у другому розділі проблем, які вважаються основними в контексті формування інституційних бар'єрів на шляху активізації

інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні, а саме – опортуністичної поведінки, малого прикордонного руху і прикордонної торгівлі, а також трудової міграції (ст. 103-119).

6. Загальновідомим є той факт, що активізація інвестиційно-інноваційних процесів значною мірою ґрунтується на розвинутій інфраструктурі – транспортній, інформаційній, маркетинговій тощо. Разом із цим у транскордонних регіонах розвиток вказаної інфраструктури відбувається, насамперед, завдяки реалізації спільних проектів за участю суміжних прикордонних регіонів сусідніх країн. На жаль, в українсько-польському транскордонному регіоні, здійснення відповідних заходів обмежується відсутністю спільних стратегій і політик, які б охоплювали весь простір транскордонного регіону. Проте автором не приділено цій проблемі належної уваги, а відтак і не наведено обґрунтованих пропозицій щодо механізмів її вирішення.
7. Доволі ґрунтовним у науковому сенсі є підрозділ дисертації, в якому автор досліджує деструктивний вплив опортуністичної поведінки на активізацію інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні (ст. 100-119). У цій частині роботи викривається сама сутність проблем, пов'язаних з блокуванням інвестиційно-інноваційної активності в прикордонних із Польщею регіонах України. Проте на тлі такого глибокого аналізу, авторські рекомендації щодо вирішення існуючих проблем (ст. 165-183) виглядають не надто аргументованими, обмежуючись переважно заходами інформаційно-освітнього та адміністративно-управлінського характеру. Водночас, якихось оригінальних підходів щодо зміни менталітету українських учасників транскордонного та наближення його до європейського, дещо не вистачає.

Однак, вказані зауваження суттєво не впливають на загальну високу позитивну оцінку дисертаційної роботи Г. Бабія, виконану на належному теоретико-методологічному і науково-практичному рівні.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Бабія Григорія Ярославовича на тему «Механізми активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні» є оригінальною та самостійною авторською працею, виконаною на належному науковому рівні. Вона поглиблює існуючі здобутки економічної науки, зокрема у сфері регіональної економіки і транскордонного співробітництва.

Дисертація є завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані та практично цінні результати, що вирішують важливе наукове завдання, яке має істотне значення для економічної науки, і стосується удосконалення теоретико-методичних засад та розробки практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні.

За змістом, оформленням, новизною дослідження і практичним значенням дисертаційне дослідження відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами). Основні результати дослідження достатньо повно відображені у публікаціях автора. Зміст автореферату відповідає основним положенням дисертаційної роботи.

Актуальність обраної теми дисертації, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій та рівень наукової новизни повністю відповідають вимогам до кандидатських дисертацій, а її автор – Бабій Григорій Ярославович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор
перший проректор Мукачівського
державного університету

В. В. Гоблик